

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Податкова справа»

на тему: **«ПОДАТКОВІ ПЛЬГИ
ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ»**

Виконавець:

Студент фінансово-економічного факультету
Чулак Наталя Іванівна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Серед засобів державного регулювання економіки провідна роль належить податковому регулюванню, основним напрямком якого є покращення умов функціонування реального сектору економіки в напрямку, по-перше, активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, а по-друге, стимулювання пріоритетних напрямів розвитку держави та підвищення конкурентоздатності економіки України на світовій арені. Використовуючи засоби податкової політики, держава створює умови, за яких платникові стає вигідним враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності та не вигідним робити те, що не відповідає інтересам суспільства. Основним завданням податкових реформ у цьому напрямку має стати перевага регулятивного потенціалу над фіскальним спрямуванням податкової політики, що переведе акцент з мобілізації доходів до бюджету в напрямку стимулювання економічного розвитку держави. Реалізувати наведене завдання можливо за рахунок використання інструментів податкового регулювання, основними з яких виступають податкові пільги.

Податкові пільги завжди були і залишаються об'єктом особливої уваги та зацікавленості всіх платників податку, оскільки наявність комплексу податкових пільг означає повне або часткове звільнення юридичних і фізичних осіб від обов'язкових платежів. В умовах ринкових відносин вони виступають необхідною передумовою для активного використання всіх податкових інструментів з метою економічного і правового регулювання соціальних процесів, стимулювання розвитку виробництва, оскільки через податкові пільги можна опосередковано регулювати соціально – економічні пропорції в державі.

В сучасних економічних реаліях проблеми пільгового оподаткування і забезпечення ефективного цільового використання вивільнених за рахунок податкових пільг коштів набувають особливої уваги та актуальності, оскільки дохідна частина бюджету України формується, в основному, за рахунок податкових надходжень, а пільги безпосередньо впливають на обсяг податків та зборів. Тому формування ефективної податкової політики щодо вирішення проблеми втрат бюджету від надання податкових пільг є надзвичайно актуальним.

Питання доцільності застосування податкових пільг завжди було й буде актуальним як для України, так і для інших країн. Багато дискусій вчених та науковців зосереджено навколо порівняльної ефективності двох моделей оподаткування: у першій широко застосовуються податкові пільги за доволі високими ставками податків, у другій – пільг немає, але ставки податків нижчі, ніж у першій моделі. На сучасному етапі розвитку податкових пільг актуальним є визначення впливу податкових пільг на доходи бюджету та інвестиційно-інноваційну діяльність суб'єктів господарювання, виявлення проблем пільгового оподаткування, пошук можливих шляхів їх вирішення, вдосконалення законодавчого та адміністративного регулювання процесу пільгового оподаткування та дієвість, ефективність та раціональність наданих податкових пільг.

Значна увага проблемам визначення впливу податкових пільг на формування дохідної частини бюджету, а також виявлення недоліків й удосконалення системи

пільгового оподаткування приділяється в роботах таких вчених як: Іванов Ю.Б., Майбуров І.А., Соколовська А.М., Крисоватий А.І., Василевська Г.В., Точиліна І.В., Кміть В.М., Жук Ю.І., Лебедзевич Я. В., Найденко О. Є, Паянок Т.М., Назаренко Г.В. та інші.

Мета роботи полягає у дослідженні теоретичних та практичних аспектів пільгового оподаткування в Україні, визначенні впливу податкових пільг на доходи бюджету та інвестиційно-інноваційну діяльність суб'єктів господарювання, виявленні основних актуальних проблем податкових пільг та обґрунтування шляхів їх вирішення.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність та особливості державного податкового регулювання; проаналізувати розвиток пільгового оподаткування в Україні;
- розглянути теоретичні та законодавчі основи податкових пільг;
- визначити актуальні проблеми пільгового оподаткування в Україні;
- навести моніторинг наданих податкових пільг в розрізі податків, територій та видів економічної діяльності;
- розрахувати оцінку ефективності податкових пільг як інструменту державного податкового регулювання;
- оцінити вплив податкових пільг на інвестиційно-інноваційну діяльність та навести прогностичний розрахунковий обсяг наданих податкових пільг на наступні періоди;
- розглянути зарубіжну практику надання податкових пільг та обґрунтувати можливості її впровадження у вітчизняну податкову систему;
- запропонувати шляхи вирішення проблем пільгового оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є система податкових пільг.

Предметом дослідження є відносини між платниками податків та державою з приводу надання податкових пільг.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дипломної роботи був використаний діалектичний метод пізнання, який передбачає вивчення пільгового оподаткування як складної системи з одночасним виявленням залежностей, тенденцій та закономірностей розвитку її складових. При вирішенні поставлених завдань було використано методи як загальнонаукового, так і спеціального характеру. У ході дослідження були використані такі методи, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, структурно-логічний метод, метод порівняння та узагальнення, графічний метод, арифметичний метод, метод аналогії, метод групування даних, метод статистичного аналізу, ретроспективний аналіз та ін. Для обробки і аналізу інформації були використані такі комп'ютерні програми, як Microsoft Excel та iThink.

Інформаційна база дослідження: Конституція України, Податковий кодекс, Закони України, постанови Кабінету Міністрів та Верховної Ради України, інші нормативно-правові акти, звітність Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України та інші. В якості інформаційної бази до написання магістерської роботи використані також праці вітчизняних та зарубіжних

вчених – економістів, підручники, монографії, посібники, матеріали періодичних видань, інформаційні ресурси мережі Internet та різнопланові статистичні матеріали.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (105 найменувань) та 6-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 151 сторінок. Основний зміст викладено на 131 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 30 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: «Податкові пільги: проблеми застосування та напрями їх вирішення» // «Економіка. Фінанси. Право», м. Київ, 2018 рік.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти застосування податкових пільг»* розглянуто особливості державного податкового регулювання, визначено етапи становлення та розвитку пільгового оподаткування в Україні, досліджено теоретичні та законодавчі аспекти податкових пільг та наведені актуальні проблеми пільгового оподаткування в Україні.

У другому розділі *«Оцінювання впливу податкових пільг на соціально-економічний розвиток»* проаналізовано динаміку, склад та структуру наданих податкових пільг, у тому числі пільг, що є втратами доходів бюджету, в розрізі податків, територій та видів економічної діяльності, наведена оцінка ефективності податкових пільг через розрахунок коефіцієнтів фіскальної та економічної ефективності, виявлено вплив податкових пільг на доходи бюджету, обсяг реалізованої продукції та інвестиційно-інноваційну діяльність, наведено прогнозний розрахунковий обсяг наданих податкових пільг на наступні два періоди.

У третьому розділі *«Пріоритетні напрямки вдосконалення пільгового оподаткування в Україні»* розглянуто зарубіжний досвід надання податкових пільг та можливість його застосування в Україні та запропоновано шляхи вирішення зазначених проблем податкових пільг.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Податкове регулювання є одним із найважливіших дієвих державних методів регулювання економіки. Під податковим регулюванням розуміють свідомий, активний і цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики для досягнення бажаних соціально-економічних результатів. Податкове регулювання за допомогою притаманних йому методів і важелів дозволяє досягти більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікувати інвестиційну та підприємницьку активність, узгодити інтереси різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління.

Процес запровадження та розвитку податкових пільг в Україні як інструменту державного податкового регулювання зазнавав багато змін та має свою власну історію. У розвитку пільгового оподаткування з часів набуття Україною

незалежності до сьогоднішнього дня виділено V етапів: 1991 – 1994 рр.; 1995 – 1997 рр.; 1998 – 2006 рр.; 2007 – 2010 рр.; з 2011 р. до сьогоднішнього дня.

2. Навіть після того, як законодавчо в Податковому кодексі було визначено сутність податкових пільг, вчені все ще ведуть дискусії щодо розуміння сутності цієї категорії. Важливість податкових пільг полягає у тому, що вони є інструментом виконання регулюючої та соціальної функції податків, а отже, реалізації податкової і соціальної політики держави. Запровадження податкових пільг є обґрунтованою та необхідною умовою втілення принципів рівності оподаткування і врахування фактичної спроможності платника податків до їх сплати. Правове регулювання податкових пільг здійснюється на двох рівнях: перший – Податковий кодекс України; другий – підзаконні акти, які детально описують процедуру податкових звільнень та вирішують тактичні цілі щодо конкретних платників.

3. Аналіз економічної літератури дозволяє узагальнити існуючі суттєві проблеми податкових пільг в Україні, до яких слід віднести такі: проблеми нормативно – правового характеру, методичні, організаційні, адміністративні проблеми та проблеми втрат бюджету. Вищенаведені проблеми дуже взаємопов'язані між собою. Крім того, всі вони зводяться до проблеми втрат бюджету, оскільки через надання безпідставних та необґрунтованих пільг, у зв'язку з відсутністю дієвої системи контролю за їх отриманням та використанням, за рахунок неефективної реалізації податкової політики, адміністрування податків та порушення суб'єктами господарювання норм податкового законодавства держава щороку втрачає мільярди бюджетних коштів.

4. Результати оцінювання динаміки податкових пільг свідчать про зростання загальної суми наданих пільг за рахунок збільшення суми пільг з ПДВ, податку на прибуток та акцизного податку. Однак, втрати бюджету від надання податкових пільг не мають чіткої тенденції: вони то зростали (у 2011, 2012 та 2015 роках), то скорочувалися (у 2013, 2014 та 2016 роках), що викликано мінливістю переліку податкових пільг за кожним податком. Найбільші втрати за рахунок податкових пільг зосереджені в Черкаській, Миколаївській, Дніпропетровській, Луганській, Київській, Тернопільській, Волинській та Харківській областях. Найбільші суми податкових пільг отримуються за такими видами економічної діяльності як: сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; оптова та роздрібна торгівля; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; фінансова та страхова діяльність; професійна, наукова та технічна діяльність.

5. Коефіцієнти ефективності податкових пільг були достатніми у 2012, 2015 та 2015 роках. Недостатня ефективність пільг у 2013 та 2014 роках була викликана тим, що темп зростання суми податкових пільг перевищував темпи зростання податкових надходжень бюджету, обсягів реалізованої продукції, обсягів капітальних інвестицій та інноваційної діяльності.

6. За даними кореляційно-регресійного аналізу впливу податкових пільг на обсяг реалізованої продукції та інвестиційно-інноваційну діяльність отримані наступні результати: збільшення обсягу податкових пільг на 1 грн. призведе до збільшення обсягу реалізованої промислової продукції на 8,22 грн., обсягів капітальних інвестицій - на 1,19 грн., а обсягу інноваційної діяльності - на 0,15 грн.

За допомогою пакету «Аналіз даних» в MS Excel представлено прогнозний розрахунковий обсяг наданих податкових пільг на 2017 та 2018 роки.

Розглянуто лінійну регресійну модель впливу податкових пільг та витрат бюджету на валову додану вартість сільськогосподарської галузі. Отримані дані свідчать про те, що збільшення обсягів видатків на галузь на 1 грн. при фіксованому значенні податкових пільг призведе до збільшення обсягу валової доданої вартості на 2,71 грн., а відповідно збільшення податкових пільг на 1 грн. при фіксованому значенні видатків бюджету призводить до збільшення валової доданої вартості на 5,52 грн. Отже, обсяг наданих податкових пільг спричиняє більший вплив на розмір валової доданої вартості галузі, аніж видатки бюджету на відповідну галузь. Тому ліквідація податкових пільг для сільського, лісового та рибного господарства, навіть незважаючи на те, що втрати бюджету від пільгування галузі максимальні, не є раціональним.

7. Вивчення зарубіжного досвіду пільгового оподаткування надало можливість визначити можливі заходи їх впровадження в Україні в таких напрямках, як: впровадження диференційованої ставки податку на прибуток в залежності від річного обсягу доходу; застосування системи введення знижених ставок оподаткування ПДВ на товари першої необхідності; стимулювання інвестицій у капітальні активи через механізм нарахування прискореної амортизації з податку на прибуток або надання інвестиційного податкового кредиту; сприяння заохоченню науково-дослідницьких і конструкторських розробок шляхом впровадження інвестиційного податкового кредиту або інвестиційної податкової знижки.

Крім того, відповідно до світової практики пільгового оподаткування інвестиційної діяльності запропоновано надання дослідницького податкового кредиту з базовою ставкою 10% витрат на НДДКР (та подальшою її диференціацією в залежності від рівня приросту таких витрат) додатково до діючої норми щодо віднесення 100% таких коштів до витрат підприємства. Застосування цього виду пільги дасть можливість вивільнити обігові кошти суб'єктів господарювання для вкладання їх в науково-технічну та інноваційну діяльність та створить передумови збільшення виконуваних ними НДДКР при відносно невеликих втратах доходів бюджету.

8. Незважаючи на те, що велика кількість науковців працюють у напрямку вдосконалення процесу пільгового оподаткування, багато питань ще залишаються не вирішеними. Тому наведемо деякі заходи, які б дозволили зменшити проблеми у функціонуванні податкових пільг або взагалі їх усунути. Зазначимо деякі з них: внести відповідні корективи до ПКУ щодо визначення сутності «критерій фіскальної ефективності пільг», внести обов'язок платників податків подавати інформацію податковим органам про результати використання податкових пільг, розробити методику оцінки податкових пільг з єдиною системою критеріїв ефективності з урахуванням цілей їх надання та очікуваних результатів; перегляд переліку податкових пільг та їх структури з урахуванням аналізу їх впливу на податкове навантаження суб'єктів господарювання, на окремі галузі господарства, на процеси виробництва і надання їх переважно галузям пріоритетного розвитку; створення ефективної системи адміністрування податкових пільг та забезпечення

ефективної системи контролю за встановленням та цільовим використанням вивільнених від оподаткування коштів. Зменшити втрати бюджету від надання податкових пільг можливо за рахунок зниження кількості пільг, що передбачають повне звільнення від сплати податків та доповнити їх пільговими ставками оподаткування; забезпечити більш жорсткіший контроль над суб'єктами господарювання, що користуються пільгами, з метою усунення зловживань даними привілеями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що проведене дослідження дало змогу виявити: низку проблемних моментів у процесі пільгового оподаткування, перелік можливих заходів для вирішення визначених проблем, аргументовані пропозиції щодо запозичення зарубіжного досвіду надання податкових пільг, що можуть стати предметом подальших наукових дискусій та досліджень.

АНОТАЦІЯ

Чулак Н.І., «Податкові пільги як інструмент державного податкового регулювання»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Податкова справа»

Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – податкові пільги як інструмент державного податкового регулювання.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти сутності та особливості державного податкового регулювання, проаналізовано розвиток пільгового оподаткування в Україні, розглянуто теоретичні та законодавчі основи податкових пільг, визначено актуальні проблеми надання податкових пільг в Україні. Проаналізовано динаміку, склад та структуру наданих податкових пільг, у тому числі пільг, що є втратами доходів бюджету, в розрізі податків, територій та видів економічної діяльності, наведена оцінка ефективності податкових пільг через розрахунок коефіцієнтів фіскальної та економічної ефективності, виявлено вплив податкових пільг на доходи бюджету та інвестиційно-інноваційну діяльність підприємств, наведено прогнозний розрахунковий обсяг наданих податкових пільг на наступні два періоди. Розглянуто зарубіжний досвід надання податкових пільг та можливість його застосування в Україні. Запропоновано шляхи вирішення зазначених проблем податкових пільг.

Ключові слова: податкові пільги, державне податкове регулювання, втрати доходів бюджету, інвестиційний податковий кредит, модель впливу податкових пільг, проблеми пільгового оподаткування, шляхи зменшення податкових втрат.

ANNOTATION

Chulak N.I., « Tax benefits as an instrument of state tax regulation»
thesis for Master degree in specialty 8.07072 «Finance, banking and insurance»
under the program «Tax case»
Odessa National Economic University
Odessa, 2017

Thesis consists of three chapters. Object of study - tax benefit as a tool of state tax regulation.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of the essence and features of state tax regulation, analyzes the development of preferential taxation in Ukraine, examines the theoretical and legislative foundations of tax benefits, identifies the actual problems of providing tax benefits in Ukraine. The dynamics, composition and structure of the tax benefits provided, including benefits that are loss of budget revenues, in terms of taxes, territories and types of economic activity are analyzed, an estimation of efficiency of tax privileges is given through calculation of coefficients of fiscal and economic efficiency, the impact of tax benefits on budget revenues and investment and innovation activity of enterprises is estimated, the estimated amount of tax benefits provided for the next two periods is given. The foreign experience of granting tax privileges and the possibility of its application in Ukraine is considered. The ways of solving mentioned problems of tax privileges are offered.

Keywords: tax benefits, state tax regulation, loss of budget revenues, investment tax credit, model of impact of tax benefits, problems of preferential taxation, ways to reduce tax losses.